

*Šejhul-ekber Muhjiddin ibn Arebi
Preveo i priredio Hamza Halitović*

Nacrt Fususa

UDK 1 Ibn Arebi

Sažetak

U pisanoj baštini Muhjiddina ibn Arebija posebno mjesto zauzima njegovo djelo *Dragulji mudrosti (Fususu'l-hikem)* koje mnogi smatraju sižeom njegove teozofske i irfanske misli. Ali malo je poznato da je Ibn Arebi napisao i skraćenu verziju ovog djela, pod naslovom *Nacrt Dragulja (Nakšu'l-fusus)* kojim se bavimo u ovom radu. Nacrt, u skraćenom obliku, sadrži sve teme kojima se *Fusus* bavi i izlaže ih u krajnje sažetom obliku na svega desetak stranica teksta. Na ovo djelo je komentar napisao poznati perzijski polimat Mulla Džami, čijim smo se prijevodom na engleski jezik koji je sastavio profesor William Chittick koristili u ovom radu.

Ključne riječi: Ibn Arebi, *Fususu'l-hikem*, *Nakšu'l-fusus*, Mulla Džami, William Chittick

Uvodne napomene i prijevod

Nakšu'l-fusus (*Nacrt Fususa*) jedno je od posljednjih djela koje je napisao Ibn Arebi. Ne zna se tačan datum njegovog pisanja, ali se zna da je nastalo poslije 1230. godine, jer je Ibn Arebi završio pisanje *Fususu'l-hikema*, kojem je ova poslanica sažetak, 1229. godine. Kao i sam *Fusus*, ovo djelo se sastoji od 27 poglavlja u kojima se izlaže suštinska mudrost vezana za logos svakog od Božijih poslanika spomenutih u *Kur'anu*.¹ U *Nakšu'l-fususu* Ibn Arebi sažima, na svega desetak stranica teksta, sve teme koje su izložene u *Fususu* i prikazuje ih na krajnje koncizan i jezgrovit način. Vjerovatno je ovo djelo nastalo da bi se sadržaj *Fususa* mogao lakše pamtiti i prenositi. Mnogi su Ibn Arebijev *Fususu'l-hikem* nazivali sažetkom njegove cjelokupne teozofske i irfanske misli, stoga bi se *Nakšu'l-fusus* mogao nazvati sažetkom sažetka Ibn Arebijeve misli i teozofije. Iako je sam *Fusus* doživio više od stotinu komentara,² *Nakšu'l-fusus* je također bio komentiran, najpoznatiji komentar na *Nakš* je napisao perzijski učenjak, pjesnik i polimat Mulla Abdurrahman Džami (u. 1492. god.) pod naslovom *Nakdu'l-nusus fi šerh nakšu'l-fusus* (Odabrani tekstovi u tumačenju *Nacrta Fususa*).

Iz samog naslova se može vidjeti da je ovaj komentar koncipiran kao sažetak misli sljedbenika Ibn Arebijeve škole do Džamijevog vremena. U uvodu ovoga djela Džami kaže: "Ovih nekoliko riječi su sakupljene iz tekstova duhovnih velikana kao komentar na *Nacrt Fususa* koji je Ibn Arebi sažeo i posvetio suštinskim elementima izloženim u *Fususu'l-hikemu*... Neki (od ovih tekstova) su riječi Šejha (Ibn Arebija), a neki od njih su svete nauke izložene od njegovih sljedbenika, među kojima je veliki učitelj Sadruddin Muhammed ibn Ishak el-Konjevi, te njegovi učenici, uključujući savršenog arifa Muajjuddina Džandija, koji je prvi komentator *Fususa*, i šejha Saduddina Farganija, komentatora kaside o *Poretku duhovnog putovanja* (*Nazmu'l-suluk*) od Ibnu'l-Ferida."³ U prijevodu ovog djela sam se izuzetno mnogo koristio parcijalnim prijevodom Džamijevog komentara na engleski jezik koji je objavio profesor William Chittick.⁴ Nastojalo se tekst integralnog prijevoda *Nakšu'l-fususa* učiniti što konciznijim i prijemčivijim za čitanje, dok su Džamijevi komentari dodavani u fusnotama samo tamo gdje se to činilo neophodnim. Za naslove poglavlja korišten je prijevod *Fususu'l-hikema* koji je objavio profesor Rešid Hafizović.⁵

¹ S izuzetkom Halida ibn Sinana, kojeg Ibn Arebi smatra Poslanikom koji je poslat Arapima u vremenu između Isaovog, a.s., i Muhammedovog, s.a.v.a., poslanstva.

² Među najpoznatijima komentatorima *Fususa* su Muajjuddin Džandi (u. 1300), Abdurrezak Kašani (u. 1329), Davud Kajseri (u. 1350), Bali Efendija Sofijeji (u. 1553), naš Abdullah Bošnjak (u. 1636) i Abdulgani Nablusi (u. 1731). A komentar koji je napisao Abdurrahman Džami (u. 1492), iako, strogo

govoreći, nije komentar na *Fusus* nego na *Nakšu'l-fusus*, također se ubraja među najznačajnije komentare ovoga djela.

³ William Chittick, *Ibn Arabi's Own Summary of the Fusus* – "The Imprint of the Bezels of Wisdom", str. 2.

⁴ Journal of the Muhyiddin Ibn 'Arabi Society, br. 1, godina izdanja 1982.

⁵ Muhyi-d-din Ibn Arabi, *Dragulji poslaničke mudrosti*, Bemus, Zenica, 1995.

Tekst Nacrta Fususa od šejhul-ekbera Muhjiddina ibn Arebija

I. Dragulj božanske mudrosti u Ademovom logosu

Znaj da Božija Lijepa Imena zahtijevaju po sebi postojanje svijeta pa je stoga Allah, dž.š., uveo svijet u postojanje kao tijelo koje je upotpunjeno¹ i učinio je Adema njegovim duhom; pod *Ademom* ovdje podrazumijevamo postojanje ljudskog mikrokosmosa. *I On ga je podučio svim imenima*, zato što duh upravlja tijelom putem svojih moći, a Imena su moći za Potpunog čovjeka (*insan-i kamil*). Zato je rečeno da je svijet *veliki čovjek*, no ova izreka biva istinitom pod uvjetom postojanja potpunog čovjeka u njemu. Čovjek je sažetak ontološke ravni Allahove, zbog toga ga je On izdvojio za stvaranje po Njegovom liku, jer je Božji Poslanik, s.a.v.a., rekao: "Allah je stvorio Adema po Svojem liku", a u drugoj verziji "po Liku Svemilosnog". I On ga je učinio traženim ciljem svijeta, kao što je to racionalna duša u ljudskom biću. Zbog toga se svijet uništava s njegovim nestankom i ova građevina se zbog njega prenosi na drugi svijet postavljajući niži svijet (*dunjaluk*) da obituje u budućem svijetu (*ahiretu*). Kad niko ne ostane od ljudi ko je odlikovan božanskim savršenstvima i sposoban da zauzme mjesto potpunog čovjeka, Bog ga učini rizničarem Njegovih riznica pa sva savršenstva i značenja koja postoje u riznicama ovog svijeta bivaju uklonjena zajedno s potpunim čovjekom, a mala vrijednost, koja je ovaj svijet, pridružuje se onom što čeka na budućem svijetu te i posao čuvanja riznica i uloga namjesnika (*halife*) odlazi na buduću svijet. Stoga je savršeni čovjek prvi u namjeri a posljednji u stvaranju, vanjski po obličju i unutarnji po svojoj postaji i činu. Tako je on i rob Božiji i gospodar u odnosu na svijet. Iz tog razloga On ga je učinio namjesnikom i njegove sinove namjesnicima, i zbog toga nijedno od stvorenja svijeta nije ustvrdilo za sebe gospodarstvo osim čovjeka, zbog onoga što on posjeduje od moći, i niko na svijetu ne utvrđuje položaj robovanja u sebi osim čovjeka, stoga je on obožavao kamenje i minerale koji su najniži i najbezzredniji oblik postojanja. Tako da ne postoji ništa veće od čovjeka u njegovom gospodarenju i ništa niže od njega u njegovom robovanju; stoga, ako razumiješ, objasnio sam ti šta se podrazumijeva pod *čovjekom*. Pogledaj u njegovu veličinu pomoću Božijih Lijepih Imena i činjenice da ona njega traže,² pomoću toga što ona njega traže razumjet ćeš njegovu uzvišenost, a posredstvom njegovog pojavljivanja putem njih razumjet ćeš njegovu niskost. Stoga shvati! Putem ovoga se može razumjeti da je čovjek kopija dva oblika, Boga i svijeta.

II. Dragulj Bogoduhe mudrosti u Šitovom logosu

Znaj da se darovi Božiji sastoje od mnogih vidova; među njima je i to da On daje dar posebno kako bi očitovao Svoju darežljivost putem Svoga imena "Onaj koji daje". A to očitovanje ima dva vida, dar Božije Biti i dar Božijih Imena. Darovi Biti se pojavljuju samo putem božanske teofanije, a darovi Imena su praćeni zastorom i primalac ne primi ovaj dar osim putem svoje istinske pripravljenosti za njega. Njegove riječi: *Onaj Koji je svemu onom što je stvorio dao ono što mu je potrebno* (*Kur'an*, 20:50), tako da je iz toga ta pripravljenost. Može se desiti da dar dođe usljed robovog potraživanja

¹ I spremno za primanje duha. (Op. prev.)

² To jest, zahtijevaju njegovo postojanje.

stanjem,³ to se ne može izbjeći.⁴ Ili se može desiti da dar uslijedi nakon usmenog traženja. Usmeno traženje ima dva oblika: traženje u skladu s prirodom,⁵ potom traženje usljed poslušnosti božanskoj naredbi. Tu je još jedan oblik, a to je potraživanje u skladu sa zahtjevima mudrosti i spoznaje, jer on je naredbodavac i vladalac.⁶ Obavezno je za njega, to jest za onoga koji traži, da se pobrine da svako ko ima pravo kod njega to pravo i primi. Kao što je kazao Božiji Poslanik: “Uistinu imate obavezu prema vašoj porodici, vašoj duši, vašem tijelu i vašim gostima.”

III. Dragulj zanosne mudrosti u Nuhovom logosu

Transcendencija (*tenzih*) u odnosu na onoga koji transcendiraju je ograničavanje (*tešbih*) Onoga koji se transcendiraju. Jer on je Njega odvojio od onoga što ne prihvata da bude transcendirano. Apsolutnost onoga čemu se daje ovaj opis je ustvari ograničavanje, zbog toga tu nema ničega osim ograničenog bića koje je on uzdigao pripisujući mu apsolutnost. Znaj da istina, putem koje je On tražio da ga spoznaju, jeste ono što su jezici Objave donijeli. Zato je nijedna inteligencija ne može prekoračiti. Ali prije dolaska otkrovenja, znanje o Njemu je da ga držiš transcendentnim (*tenzih*) od svih osobina stvorenosti.⁷ Tako da onaj koji je spoznao (*arif*) posjeduje dva znanja: znanje koje ima prije otkrovenja i znanje koje je primljeno od donosioca otkrovenja, ali kojemu je uvjet da se bude okrenut ka Bogu zarad istinskog razumijevanja onoga što je došlo.⁸ I ako On njemu razotkrije razumijevanje otkrovenja, to je zbog božanskog dara povezanog s Njegovom Biti, što je već spomenuto u poglavlju o Situ.

IV. Dragulj svete mudrosti u Idrisovom logosu

Uzdizanje ima dvije vrste, uzdizanje mjesta kao u Njegovim riječima: *Milostivi se nad Aršom uzvisio (Kur'an, 20:5)*, te nebesko uzdizanje položaja (*makānah*): *Sve će propasti osim Njegovoga lica. (Kur'an, 28:88)*. A čovječanstvo je između znanja i djelovanja. Tako se djelo odnosi na mjesto, a znanje na položaj, ali uzdizanje saodnosne nadmoći (*mufādalab*), što su Njegove riječi: *Vi ste nadmoćniji, i Allah je s vama (Kur'an, 37:35)*, odnosi se na Njegovu teofaniju na mjestu Njegovog Samoočitovanja, jer je u jednoj teofaniji On veći u uzdizanju negoli u drugoj teofaniji, kao u Njegovim riječima: *Ništa nije kao On (Kur'an, 42:11)*, i: *Ja sam s vama, Ja sve čujem i vidim (Kur'an, 20:46)*, te u hadisu “Bio sam gladan, ali me nisi nahranio.”

V. Dragulj o žestokoj mudrosti u Ibrahimovom logosu

Ne može se izbjeći potvrđivanje pravog postojanja roba,⁹ a onda je ispravno za Boga da bude njegov sluh, njegov vid, njegov jezik, njegova ruka i noga. Tako On prožima njegove moći i organe Svojim Onstvom (*hurwijjah*) prema značenju koje je podesno

³ Mulla Džami kaže da se potraživanje stanjem može desiti samim stanjem čovjekove pripravljenosti da primi dar, ali i stanjem koje će ponukati čovjeka da dar traži.

⁴ Ne može se izbjeći potraživanje u stanju pripravljenosti.

⁵ Mulla Džami kaže da je ovaj vid traženja rezultat žurbe koju stvara čovjekova želja.

⁶ To jest onaj koji potražuje na osnovu mudrosti i spoznaje. Mulla Džami kaže da se njegovo traženje ne odnosi toliko na njega samog koliko se odnosi na njegovu zajednicu u kojoj obitava i o kojoj se brine. Zbog toga je jedan od uvjeta da takva osoba da pravo svakome ko ima pravo kod njega.

⁷ Prije dostizanja neposrednog znanja (*irfan*).

⁸ To jest Objave.

⁹ Prema Mulla Džamiju, ovdje se misli na roba koji je iščeznuo (*fena*) u Bogu.

za Njega. Ovo je ishod ljubavi koja se odnosi na dobrovoljna djela (*hubbu'l-naṣṣāfil*), ali kad se radi o ljubavi koja se odnosi na obavezna djela (*hubbu'l-farā'id*), to je da Bog sluša putem tebe i gleda putem tebe. A dobrovoljna djela su to da ti slušaš i gledaš putem Njega. Tako opažaš posredstvom dobrovoljnih djela prema granici pripravljenosti mjesta,¹⁰ a On opaža posredstvom obaveznih djela svaki objekt opažanja, stoga razumi.

VI. Dragulj o istinskoj mudrosti u Ishakovom logosu

Znaj da je ravan imaginacije ravan koja okružuje i obuhvata svaku stvar¹¹ I svaku ne-stvar, jer posjeduje moć da predstavlja oboje. I sve je to istinito¹² i podijeljeno u dva vida: prvi u kojem slika u imaginaciji odgovara slici u vanjskome svijetu, ovo se zove otkrovenje (*kešf*), i drugi u kojem ne odgovara. Kod drugog vida se koristi tumačenje. I čovječanstvo ovdje¹³ ima dva vida: znalac i početnik. Znalac je istinit u viziji, a početnik smatra da je vizija istinita, dok ga Bog ne podučiti šta je htio sa slikom koju mu je otkrio.

VII. Dragulj uzvišene mudrosti u Ismailovom logosu

Postojanje svijeta – koji nije bio i onda je nastao – potrebuje višestruke odnose (*nisab*) u njegovom Stvoritelju ili Božija Imena, nazovi kako god želiš. Stoga reci: “To se ne može izbjeći!” I kroz ovu cjelokupnost¹⁴ svijet je došao u postojanje, pa kad jedno od njih postane povezano s drugim, to je u uvjetima spone koja ih spaja.¹⁵ Tako je svijet došao u postojanje od Jednog u Biti Kome je pripisano Jedinstvo mnoštva u pogledu Imena, jer stvarnosti svijeta to od Njega zahtijevaju. Tako da svijet, da nije bio moguće biće, ne bi bio spremište postojanja. Stoga svijet nije došao u postojanje osim od dvije stvari: od božanske moći, kojoj je svojstveno ono što smo spomenuli¹⁶, i od pripravljenosti, jer ono što je nemoguće ne prihvata da bude dovedeno u postojanje. Zbog toga, kad On kaže: *Budi*, On je rekao: *I ono biva*, tako je On pripisao nastajanje svijeta u pogledu na njegovu pripravljenost.

VIII. Dragulj duhovne mudrosti u Jakubovom logosu

Vjera kod Allaha je islam (*Kur'an*, 3:19), a njezino značenje je pokornost. Ko god je tražio od Njega i povinovao se u traženom on je musliman. Stoga razumi, jer ovo prožima.¹⁷ I vjera je dvije vjere: naređena vjera, a to je ono što su poslanici donijeli i vjera koja se smatra ispravnom, ovo posljednje je novotarija (*el-ibtidā'*) u kojoj je slavljenje Boga. Pa ko je provodi onako kako treba da bude provođena, tragajući za Božijim zadovoljstvom, postigao je spasenje. I božanska zapovijed je dvije zapovijedi: zapovijed putem posrednika, koja ne sadrži drugo osim njenog gramatičkog oblika, i zapovijed bez posrednika,¹⁸ ova druga je ona zapovijed čije se odbijanje ne može zamisliti, dok se zapovijed putem posrednika može ne poslušati. Ono što se naredi bez posrednika nije drugo do postojeće na poseban način, a ne ono što postoji.¹⁹

¹⁰ Mulla Džami kaže da se *mjesto* u ovim riječima odnosi na nas same.

¹¹ To jest svaku stvar koja postoji u spoljašnjem svijetu.

¹² To jest ravan imaginacije i oblici koji se javljaju u njoj.

¹³ To jest kad je riječ o drugom vidu snova i otkrovenja.

¹⁴ Odnosa ovih Imena i Jedinstva njihovog mnoštva.

¹⁵ U uvjetima Njegovog Jedinstva i njihovog mnoštva u Jedinstvu.

¹⁶ Jedinstvo mnoštva Imena i Svojtava.

¹⁷ To jest, ovaj princip prožima sva bića.

¹⁸ Ova zapovijed se odnosi na stvaranje svijeta i bića.

¹⁹ Postojeće na poseban način u Njegovom znanju, dok je nepostojeće po sebi i u svijetu prije davanja naredbe.

IX. Dragulj svjetlosne mudrosti u Jusufovom logosu

Svjetlo je otkriveno i putem njega se događa otkrovenje. A najpotpunije i najprodornije svjetlo je ono putem kojeg je otkriveno šta Bog naznačava oblicima viđenim od imaginacije, to jest nauka tumačenja (*ta'bir*); jer se jedan oblik pojavljuje u mnogim i raznovrsnim značenjima, a jedno od njih se odnosi na onog koji je vidio oblik.²⁰ Tako da ko god otkrije značenje putem toga svjetla, posjednik je svjetla, jer jedna osoba je pozvana pa obavi hadž, a druga je pozvana pa krade, dok je oblik poziva jedan. Jedna osoba je pozvana pa poziva ka Bogu sigurnim znanjem; a druga osoba je pozvana pa poziva u zabludu.

X. Dragulj jedinstvene mudrosti u Hudovom logosu

Kraj svih puteva je u Bogu i Bog je njihov kraj. Tako da je svaki od njih pravi put, ali Bog nas poziva da Ga obožavamo u skladu s putem koji nas povezuje s našom osobitom srećom – i to je ono što je On propisao za nas. Na prvu spomenutu stvar odnose se²¹ Njegove riječi: *milost Moja obuhvaća sve* (*Kur'an*, 7:156); zbog toga je ishod sreća, gdje god da se rob nalazi, i ona, to jest sreća, dostiže ono što je u ugovoru. A u ljudskom rodu postoji onaj koji dostiže milost iz čistog dragovoljnog dara²² i od njih je također i onaj koji dar postiže u skladu sa zaduženjima, tako da on postiže razlog za dostizanje čistog dragovoljnog dara. A kad se radi o bogobojažnom robu, on ima dva stanja: stanje u kojem je on zaštita za Boga od krivih shvatanja²³ i stanje u kojem je Bog zaštita za njega, a to je očividno.

XI. Dragulj proslavne mudrosti u Salihovom logosu

S obzirom na to zbilje zahtijevaju da ishodi jedino proizlaze iz nepara, pošto je tri prvi od neparnih brojeva, Bog je učinio izlivanje postojanja na svijet iz Njega Samog, Njegove Volje i Njegove Riječi. Zbilja je jedna, dok su odnosi različiti. Zbog toga je On rekao: *Ako nešto hoćemo, Mi samo za to rekemo: "Budi!" – i ono bude* (*Kur'an*, 16:40), i ne dozvoli da te kombinacije premisa u filozofskom rasuđivanju zastru,²⁴ čak iako se premise sastoje od četiri dijela²⁵ one su u biti tri, jer se jedan dio od četiri ponavlja u dvije premise,²⁶ stoga razumi. Dakle ispravno je da se kaže da je trostrukost ta koja donosi ishode, a svijet je ishod bez sumnje.

XII. Dragulj srčane mudrosti u Šuajbovom logosu

Znaj da je srce, premda dolazi u postojanje putem milosti Božije, šire od Božije milosti, jer Bog nam je dao do znanja da srce roba obuhvata Njega. Nasuprot tome, Njegova milost Njega ne obuhvata, jer njena prevlast se primjenjuje samo na moguća bića, ovo je čudesna stvar ako razumiješ. Kako se Bog – kako je rečeno u hadiskim zbirkama – podvrgava stalnom mijenjanju oblika, premda se u Sebi On ne mijenja u

²⁰ To jest na stepen njegove pripravljenosti da značenje primi.

²¹ To jest na to da je On kraj svih puteva.

²² To jest dara kojem ne prethodi nikakvo djelo.

²³ Džami u komentaru kaže da se ovaj pasus odnosi na to da će rob sve nepodesne stvari i mahane pripisati sebi, na taj način štiteći Boga od pripisivanja bilo kakvih nedostataka. Jer rob u svom ozbiljenju zna da su mahane i nedostaci svojstva ne-bića koje je pomiješano sa čovjekovom egzistencijom.

²⁴ To jest da te zastru od toga da vidiš da nepar donosi rezultate.

²⁵ To jest od subjekta i objekta svake od dviju premisa.

²⁶ Riječ je o srednjem dijelu premisa koji spaja tvrdnju.

odnosu na Sebe, onda su srca za Njega kao posude za vodu. Voda zauzima oblik prema obliku posude, iako se ona ne mijenja u svojoj suštinskoj stvarnosti, stoga razumi. Zar ne vidiš da je Bog *Svakog trena u djelovanju* (*Kur'an*, 55:29), na isti način se srce stalno podvrgava preobražajima u stanjima svjesnosti. Stoga je On rekao: *Uistinu, u tome je opomena za onog ko srce ima* (*Kur'an*, 50:37). On nije rekao “ko poseduje razum”, jer razum postaje ograničen u usporedbi sa srcem. Stoga razumi!

XIII. Dragulj gospodstvene mudrosti u Lutovom logosu

Bog je rekao: *Allah je Taj koji vas nejakim stvarima, i onda vam, poslije najakosti, snagu daje, a poslije snage iznemoglost i sijede vlasi* (*Kur'an*, 30:54). Sad, prva slabost, bez osporavanja, jest slabost konstitucije po većini odabranika,²⁷ a snaga koja je poslije nje snaga je konstitucije kojoj se dodaje, po shvatanju odabranika, snaga duhovnog stanja (*hal*). A druga slabost je slabost konstitucije kojoj je pridodata, kod odabranika, slabost dostignuta kroz spoznaju ili znanje o Bogu koje slabi čovjeka sve dok ga ne pridruži ilovači pa on nema moći nad bilo čim. On postaje u sebi i u svojim očima kao dijete dojenče sa svojom majkom. Stoga je Lut rekao: ... *Ili da se mogu osloniti na nekoga snažno* (*Kur'an*, 11:80), misleći na pleme,²⁸ a Poslanik, s.a.v.a., je rekao: “Neka se Bog smiluje mome bratu Lutu. On se oslonio na snažnu potporu”, misleći na “slabost koja je rezultat znanja”. Stoga “snažna potpora” je Bog, Koji njime upravlja i njeguje ga.

XIV. Dragulj predodrediteljske mudrosti u Uzejrovom logosu

Allahu pripada potpuni dokaz (*Kur'an*, 6:149) protiv Njegovih stvorenja, jer ona su znana od Boga, a znano poklanja znalcu ono što je ono u samom sebi, to opažanje je znanje. I znanje nema učinak nad onim što je znano,²⁹ tako da nema suda u pogledu znanog osim putem njega. Znaj da je svaki vjerovjesnik takođe i poslanik i da je svaki poslanik evlija, stoga je svaki vjerovjesnik evlija.

XV. Dragulj navjestiteljske mudrosti u Isaovom logosu

Od osobina duha je to da nikad ne pređe preko stvari a da ta stvar ne oživi. Ali kad ta stvar oživi, moć slobodnog upravljanja duha bit će prema konstituciji te stvari i njene pripravljenosti, ne prema duhu jer on je svet. Zar ne vidiš da Božije udahnuće duha u tijelima koja su učinjena potpunim, nasuprot njegovoj čistoći i veličini njegovog onotološkog stupnja, na toj razini njegovo slobodno upravljanje je ipak u opsegu pripravljenosti onoga u šta je udahnut? Zar nisi vidio kako je Samirija, kad je razumio djelovanje duhova, uhvatio ono što je uhvatio³⁰ tako da je tele mukalo, a to je zbog pripravljenosti njegove konstitucije.

XVI. Dragulj milosrdne mudrosti u Sulejmanovom logosu

Pošto je ona, Belkisa, pripadala njemu, rekla je u vezi s pismom Sulejmanovim sa snagom očitovanja njene namjere da je to bilo *pismo plemenito* (*Kur'an*, 27:29), a Asif vezir je jedino očitovao moć da donese prijesto, bez Sulejmana, kako bi džini saznali koliko je Sulejmanova veličina bila moćna, pošto je ovu mogućnost posjedovao jedan od njegovih

²⁷ To jest po njihovom shvatanju.

²⁸ Ovaj pasus se odnosi na egzoteričko tumačenje ovog ajeta.

²⁹ Mulla Džami kaže da se ovaj pasus odnosi na to da znanje slijedi znano i ono što je ono po svojoj biti.

³⁰ Samirija je uzeo pregršt prašine s puta kojim je Džibril, a.s., prolazio.

pratilaca. A s obzirom na to da je ona u vezi s prijestolom svojim rekla: *Kao da je to on* (*Kur'an*, 27:42), čovjek može opaziti njeno znanje o obnavljanju stvorenog u svakom trenutku, jer je rekla: *Kao da je*. I on joj je pokazao odaju od kristala, pa je pomislila da je razlivena voda. Ali nije bila razlivena voda, isto kao što vidljivi prijesto nije bio isti prijesto u pogledu njegovog oblika,³¹ dok je tvar bila jedna. I ovo se odnosi na sve na svijetu, vladavina koja neće pripadati nikome poslije njega je očitovanje potpunosti vladavine na način upražnjavanja slobodnog raspolaganja unutar nje, potčinjavanje vjetrova koje je potčinjavanje vatrenih duhova (džina), zato što su oni duhovi u vjetrovima. *Bez računa* (*Kur'an*, 38:39), to jest, ti Sulejmane nećeš zbog toga odgovarati.³²

XVII. Dragulj egzistencijalne mudrosti u Davudovom logosu

On je dao Davudu kao dar znanje o Sebi koje nije bilo uvjetovano njegovim djelima. Jer da su ga njegova djela zahtijevala, onda bi to bila nagrada. I On mu je dao Sulejmana, jer je On rekao: *Mi smo Davudu poklonili Sulejmana* (*Kur'an*, 38:30) i tu također ostaju Njegove riječi: *A Mi smo Davudu blagodat dali Našu* (*Kur'an*, 34:10). Je li ovaj dar dat kao nagrada za njegova djela ili je to bezrazložan dar? I On je rekao: *A malo je robova Mojih zahvalnih* (*Kur'an*, 34:13), upotrebljavajući snažan oblik izraza da bi mogao obuhvatiti propisanu zahvalnost (*šukru'l-taklif*) i dobrovoljnu zahvalnost (*šukru'l-tabarru*). Dobrovoljna zahvalnost se odnosi na riječi Poslanika, s.a.v.a.: "Zar da ne budem zahvalan rob?" A propisana zahvalnost je ono što je naređeno, kao: *I zahvaljujte Allahu* (*Kur'an*, 2:172), i *i budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim* (*Kur'an*: 16:114). Ove dvije vrste zahvalnosti su istovrsne sa dva vida ljudi koji se zahvaljuju, za onog koji razumije stvari od Boga. A Davud je posebno naznačen za namjesništvo (*hilafet*) i vođstvo (*imamet*) dok drugi osim njega nisu (tako naznačeni). Onaj kome je dato namjesništvo dato mu je vladanje i slobodno upravljanje na svijetu. Planine odjekuju Božije slavljenje s njim i ptice objavljuju sporazum poslušnosti njemu, dok je sporazum čovjeka s njim prikladniji.

XVIII. Dragulj duševne mudrosti u Junusovom logosu

Njegov blagoslov se vratio na njegov narod, jer je Bog povezoao njih s njim i to je bilo uprkos njegovom bijesu na Njega, a kako bi tek bilo da je njegovo stanje bilo stavnije zadovoljstva? *I njemu se odazvali i iz jada ga spasili! Eto, tako Mi spašavamo vjernike* (*Kur'an*, 21: 88), to jest one koji su iskreni u njihovim stanjima, i u Njegovoj dobroti On je *dao da nad njim izraste žbun tikve* (*Kur'an*, 37:146) kad je izašao iz ribe kao ptić, jer da su se muhe sakupile na njega, dojadile bi mu. Kad je bacao strelice s njima,³³ učinio je sebe jednim od njih, pa je milost obuhvatila sve njih.

XIX. Dragulj nevidljive mudrosti u Ejubovom logosu

Pošto žalba Bogu ne proturječi strpljenju, nije se Ejub, a.s., protivio božanskoj svemoći time što je bio strpljiv, i ovo je poznato za njega, Bog mu je dao njegovo kućanstvo i naklonost ka njima. I on je udario svojom nogom na zapovijed svoga Gospodara, pa je on On putem tog udarca uklonio njegove boli i tu je iskuljala voda, koja je tajna života, koja teče kroz svaku prirodnu, živu stvar, jer iz vode je on bio stvoren i pomoću nje je ozdravio.

³¹ Jer je odbacilo jedan oblik i uzelo drugi.

³² To jest, na ahiretu on neće biti pitan za darove vladavine koji su mu dati.

³³ To jest s onima koji su bili na lađi koja je bila pretrpana, kako bi odlučili koga će baciti u more.

On ju je učinio milošću i podsjetnikom za nas i za njega i postupio je s njim srdačno u zakletvi koju je on dao,³⁴ da nas nauči da razlikujemo između onih koji ispunjavaju svoje zakletve, a kajanje je bilo uspostavljeno za zajednicu Muhammedovu, s.a.v.a., da ih zakloni od kazne upravljene protiv njih zbog kršenja zakletvi. Kajanje je čin bogoslužnja (*ibadeta*), a naređivanje njega prije samog događaja koji ga uzrokuje je naređivanje kršenja zakletvi, kad onaj koji je zakletvu dao vidi nešto bolje od onoga na što se zakleo da učini. Onda će On poštovati njihove zakletve, čak i kad čini djelo poslušnosti, on se sjeća Boga pa onaj koji se sjeća Njega, traži rezultat sjećanja na Njega, činjenica da je on neposlušan ili poslušan je drugi činilac koji ni na jedan način ne utječe na onoga koji se prisjeća.

XX. Dragulj veličanstvene mudrosti u Jahjaovom logosu

On ga je postavio na njegov položaj u preimućtvu imena, jer *ime će mu Jahja biti, nikome prije njega* (*Kur'an* 19:7). I tako je slijeđen u svojem imenu³⁵ kako bi se svako nošenje ovog imena moglo vratiti na njega. Namjera njegovog oca utjecala je na njega dok je njegovo srce bilo ispunjeno Merjemom, pa ga je On učinio neporočnim putem ove umske slike, a filozofi su saznali nešto slično ovome, jer kad muškarac ima odnos sa svojom ženom, u momentu snošaja ona treba održati u svojoj duši sliku najizvršnijeg stvorenja, jer će dijete učestvovati u tome³⁶ u velikom stepenu, ako ne potpuno.

XXI. Dragulj vladalačke mudrosti u Zekerijaovom logosu

Kad je Zekerija došao do milosti Gospodarstva (*rubbubijja*), on je sakrio svoj poziv ka njegovom Gospodaru od slušanja onih prisutnih: *kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo* (*Kur'an*, 19:3), pa je to dalo da se desi ono što se obično ne dešava,³⁷ jer nepodlodnost sprečava. Zbog toga je On rekao *vjetar jalovi* (*Kur'an*, 51:41) i On je napravio razliku između njega i *vjetrova oplodavajućih* (*Kur'an*, 15:22). Bog je učinio Jahjaa nasljednikom onoga što je on posjedovao kroz blagoslov njegove molitve, stoga je Jahja bio sličan Merjemi i nasljednik skupine doma Ibrahimovog.

XXII. Dragulj neposredne mudrosti u Iljasovom logosu

Rekao je: *On je najbolji Stvoritelj* (*Kur'an*, 37:125). Bog je rekao: *Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?!* (*Kur'an*, 16:17), to *stvaranje* iz Iljasovih riječi ljudi su razumjeli da je: predodređenje (*takdir*), a drugo stvaranje je darovanje postojanja (*idžād*).

XXIII. Dragulj vrle mudrosti u Lukmanovom logosu

S obzirom na to da je Lukman znao da je pripisivanje (*širk*) velika nepravda za ono što se pripisuje Njemu, onda je to također jedna od nepravdi učinjenih prema Njegovim robovima.³⁸ I Lukman je posjedovao smjernice u pogledu Božanstvenosti i smjernice poslanika. I Bog je posvjedočio da mu je dao mudrost (*hikme*)³⁹ – pa je on njome zauzdao (*hakama*) dušu – jer je ona, to jest mudrost dobro veliko.

³⁴ To jest, u zakletvi da će istući svoju ženu ako ozdravi.

³⁵ To jest, on je prvi koji je dobio ovo ime, pa su ga drugi slijedili u tome.

³⁶ To jest, u stanjima, svojstvima i moralnim vrlinamačnosti čija je slika bila predstavljena u ovoj mentalnoj meditaciji.

³⁷ To jest, da dobije sina, iako su i on i žena njegova već zagazili u starost.

³⁸ Jer im se pripisuje nešto što ne posjeduju, a to je neovisnost o Bogu, i na taj način to iskrikljeno gledište njihove zbilje je to koje im čini nepravdu.

³⁹ Odnosi se na dvanaesti ajet sure Lukman.

XXIV. Dragulj predvoditeljske mudrosti u Harunovom logosu

Harun je prema Musau u položaju namjesnika (*nawwāb*) Muhammedovih nakon njegovog odlaska svome Gospodaru. Pa pusti nasljednika neka razmotri od koga nasljeđuje i u čemu je zatraženo od njega da postupa kao namjesnik. Naslijede će mu pomoći da zauzme mjesto svoga dobrotvora u njemu, pa ko god učestvuje u osobinama čudi svoga dobrotvora i u primjeni njegovog slobodnog raspoređivanja, kao da je to on sam.

XXV. Dragulj prefinjene mudrosti u Musaovom logosu

Život svakog onog koga je Faraon ubio zbog njega utekao je u njemu. Zbog toga njegovo bjekstvo, kad se on uplašio, bilo je samo zbog toga da spasi živote onih koji su ubijeni. Pa je to kao da je on pobjegao za dobrobit drugih. Prema tome, Bog mu je darovao poslanstvo, govor i imamet koji je vlast. On je govorio s njim u samom obliku njegove potrebe,⁴⁰ zbog potpune usmjerenosti njegove namjere, pa smo saznali da mentalna usmjerenost polučuje djelovanje, ona djeluje putem namjere. I slično ovome postane poznato onome koji je zna, bez obzira na to je li on zalutao s puta vlastite upute,⁴¹ dok su drugi, pored njega upućeni time.⁴² Tako je On objasnio ovo u *Kur'anu* jasnim objašnjenjem, pa je rekao: *Time On mnoge u zabludi ostavlja, a mnogima na pravi put ukazuje; ali, u zabludi ostavlja samo velike grešnike (Kur'an, 2:26)*, a to su oni koji su odstupili od Puta upute koji je u njemu.⁴³

XXVI. Dragulj trajne mudrosti u Halidovom logosu

On je učinio da njegov znak postane jasan pošto je on otišao ka svome Gospodaru, pa je dopustio da njegov znak propadne i dopustio je da njegov narod propadne, te su oni dozvolili da on propadne. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.a., rekao Halidovoj kćeri: "Dobro došla kćeri Poslanika kojeg je njegov narod upropastio!" A sami su ga njegovi sinovi upropastili, pošto nisu dozvolili ljudima koji su bili vjernici da otvore njegov grob zbog srama koji zadesi Arape od njihovih običaja.

XXVII. Dragulj neusporedive mudrosti u Muhammedovom logosu

Njegova mudžiza je *Kur'an*, a koncentracija nad jednom stvari je čudo, zbog raznovrsnih zbilja koje čovjek obuhvati, kakav je *Kur'an* kroz njegove raznolike ajete i kroz to što je on bezuvjetna riječ Božija i riječi Božije, ali koje je Bog navodio od drugih. S obzirom na to da je *Kur'an* bezuvjetna riječ Božija, čudesan je i on je usmjerenje, a takvo je, to jest čudesno, i usmjerenje namjere. *A vaš drug nije lud (Kur'an, 81:22)*, to jest, ništa nije bilo sakriveno od njega: *I kad je posrijedi Skriveno, on nije škrt (Kur'an, 81:24)*, pa stoga što nije škrt u ničemu što pripada vama *on nije osumnjičen*, to jest, niko ga nikad nije optužio da je bio škrt u bilo čemu od Boga što je pripadalo nama. S obzirom na to da je strah praćen zabludom (*dalāl*), Bog kaže: *vaš drug nije s Pravog puta skrenuo niti je zalutao (Kur'an, 53:2)*, to jest, on se ne plaši u njegovoj začuđenosti zbog toga što onaj koji zna da je cilj u Bogu čuđenje na Pravom je putu i prema tome posjednik upute i rječitosti u potvrđivanju začuđenosti.

⁴⁰ To jest, po samom obliku onoga što je on tražio, a to je bila vatra.

⁴¹ Pa koristi usmjerenje mentalne koncentracije na nešto sa čim Bog nije zadovoljan.

⁴² Usmjeravajući svoju mentalnu koncentraciju na nešto sa čime je Bog zadovoljan.

⁴³ To jest, u ovom ajetu i u *Kur'anu* općenito.

Abstract

The Imprint of the Fusus

Ibn Arebi

In the written heritage of Muhyiddin Ibn 'Arabi, a special place occupies his work *Fuṣūṣ al-Ḥikam* (*the Bezels of Wisdom*) considered by many to be the summary of his theosophical and mystical thought. However, little is known that he also wrote a shortened version of this work entitled *Naqsh al-Fuṣūṣ* (*the Pattern of the Fuṣūṣ*), which is discussed in this paper. *Naqsh* (*the Pattern*), in the abbreviated form, contains all the topics discussed in *Fuṣūṣ* and presents them in an extremely concise form in only ten pages of text. A commentary on this work was written by a famous Persian polymath Molla Jāmī, while the translation into English by William Chittick was used in the paper.

Keywords: Ibn 'Arabi, *Fuṣūṣ al-Ḥikam*, *Naqsh al-Fuṣūṣ*, Molla Jāmī, William Chittick